

№ 35 (856)
Верасень 2021 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

kazeta.by

bfk.by

У нумары:

- ☞ **Краязнаўцы: юбілей Валерыя Петрыкевіча, загадка крыжа з Лучына – стар. 3**
- ☞ **Талака: адзінства пакаленняў, адзінства суседзяў – стар. 4**
- ☞ **Традыцыі і сучаснасць: паяднаюць моладзь народныя танцы – стар. 5**

15 верасня ў галоўнай бібліятэцы краіны адбылося ўрачыстае мерапрыемства, прысвечанае Дню бібліятэк, з цырымоніяй ўзнагароджання пераможцаў конкурсу прафесійнага майстэрства на званне «Лепшы па прафесіі»

Фота з партала пбб.бел

На свяце, у Капылі...

Сёлета ўдзельнікі літаратурнага аб'яднання «Акцэнт», што працуе пры Салігорскай раённай бібліятэцы, далучыліся да свята беларускага пісьменства ў Капылі.

Старажытны горад сустрэў нас лагодным надвор'ем, чысцінёй вуліцаў і двароў, яркімі восеньскімі кветкамі, выставамі

вырабаў майстроў народнай творчасці, кніжнымі і бібліятэчнымі пляцоўкамі. Чаго толькі не было на вуліцах Капыля! Але нас клікала да сябе вялікая сцэнічная пляцоўка, дзе рыхтаваліся да ўрачыстага адкрыцця свята. І вось ужо са сцэны гучаць віншаванні ў адрас пераможцаў літаратурных конкурсаў,

а галоўнае, самыя цёплыя і добрыя словы аб нашай роднай мове, песні, вершы.

Потым свята перайшло на шматлікія пляцоўкі. На адной з іх, што разгарнула Салігорская бібліятэка, прайшла прэзентацыя маіх зборніка вершаў і прозы «Табе ў далоні», а таксама дзіцячага зборніка «Казкі бабулі Валі». А ўдзел у гэтым мерапрыемстве ўзялі выхаванцы Магілёўскага цэнтра творчасці і іх настаўнікі. Трэба сказаць, што з гэтым прыгожым горадам у мяне даўно склаліся добрыя стасункі, бо ў ім навучаліся ў ВНУ двое маіх дзяцей, у ім жа цяпер навучаецца ў ВНУ мая ўнучка Сашанька, ды я і сама ў Магілёве двойчы праходзіла курсы павышэння кваліфікацыі. Там жа жывуць брат з сям'ёй і пляменнікі. Таму мне было асабліва прыемна прадстаўляць свае зборнікі магіляўчанам, весці дыялог з імі аб нашай мове,

Валянціна Бабко-Аляшкевіч прадстаўляе свае новыя зборнікі

чытаць вершы, адказваць на пытанні...

А колькі было на свяце цікавых сустрэчаў з сябрамі-аднадумцамі, якія з павагай ставяцца да роднага слова! Прыемна было і прысутнічаць на адкрыцці помніка Цішку Гартнаму, прымаць удзел у літаратурных чытаннях. А яшчэ «акцэнтаўцам» было вельмі цікава сустрэцца са старшынём Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалаем Чаргінцом і вядомым

кампазітарам Эдуардам Ханком.

Закончылася свята вялікім канцэртам і феерверкам. Аўтобус вёз нашу дэлегацыю ў Салігорск, а ў душы кожнага з нас была асалада ад свята і планы на наступны год зноў наведваць яго – ужо ў Добрушы, які прыняў эстафету ад Капыля.

Валянціна БАБКО-АЛЯШКЕВІЧ, удзельнік літаратурнага аб'яднання «Акцэнт», г. Салігорск

Алена Разумоўская, Валянціна Акулёнак, Мікалай Чаргінец, Валянціна Бабко-Аляшкевіч, Эдуард Ханок

Сябры! На «Краязнаўчую газету» можна падпісацца з любога месяца (да 25 чысла папярэдняга месяца). Калі ласка, далучайце да выдання сваіх сяброў і калегаў, каб пашыралася сябрына радзімазнаўцаў, каб адзінае ў сваім родзе выданне захавалася. Будзем разам!

Падпісныя індекс: індывідуальны – 63320, ведамасны – 633202

Нашы спачуванні

Пайшоў з жыцця **Міхаіл Аляксандравіч ШАВЕЛЬ**, тэатральны дзеяч, заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь (2000), сябра Рады ГА «Беларускі фонд культуры». Нарадзіўся ў вёсцы Вільянава Пружанскага раёна, у 1972 г. скончыў рэжысёрскае аддзяленне Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута. Працаваў дырэктарам Пружанскага раённага Дома культуры, з 1974 г. – у Брэсцкім абласным ДOME народнай творчасці, старшы інспектар упраўлення культуры аблвыканкама, з 1976 г. – памочнік намесніка старшыні Брэсцкага аблвыканкама. З лістапада 1980 г. Міхаіл Аляксандравіч – дырэктар, з 1995 г. – дырэктар і адначасова мастацкі кіраўнік Брэсцкага абласнога тэатра лялек. У сакавіку 2014 г. М.А. Шавель за таленавітае ўпраўленне тэатрам і яркае жыццё ў тэатры ад Беларускага саюза тэатральна-дэячэнай атрымаў узнагароду «Натхненне».

ГА «Беларускі фонд культуры» і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» смуткуюць з прычыны смерці Міхаіла Аляксандравіча ШАВЕЛЯ і выказваюць спачуванні родным, блізім, калегам выбітнага тэатральнага дзеяча.

ГА «Беларускі фонд культуры», рэдакцыя і рэдкалегія «Краязнаўчай газеты» выказваюць шчырыя спачуванні даўняму сябру Рады БФК, генеральнаму дырэктару Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь Уладзіміру Пракапцову з прычыны смерці жонкі Веры Паўлаўны ПРАКАПЦОВАЙ, вядомай беларускай вучонай, доктара мастацтвазнаўства, прафесара Беларускага дзяржаўнага інстытута культуры і мастацтваў.

ГА «Беларускі фонд культуры», рэдакцыя і рэдкалегія «Краязнаўчай газеты» выказваюць глыбокія спачуванні сябру Выканкама БФК, загадчыку Дзяржаўнага музея гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Рэспублікі Беларусь, філіяла Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь, Зінаідзе Лявонаўне Кучар з прычыны смерці МАЦІ.

Юбілей «Вожыка» ў Рагачове

У рагачоўскім ДOME кнігі адбылася імпрэза, прысвечаная 80-годдзю сатырычнага часопіса «Вожык». Арганізавала і вяла мерапрыемства загадчык аддзела абслугоўвання цэнтральнай раённай бібліятэкі імя У. Караткевіча Ганна Масіеўская.

Галоўнымі дзейнымі асобамі былі дзесяцікласніцы Рагачоўскай СШ № 6 Аляксандра Брухавецкага, Вікторыя Гарохава і Валерыя Клімава, якія пад кіраўніцтвам сваёй настаўніцы гісторыі і грамадазнаўства Ларысы Літвінавай правялі навуковае даследаванне, прысвечанае дзейнасці найстарэйшага выдання нашай краіны.

Часопіс «Вожык», як вядома, вырас з агітплаката «Раздавім фашысцкую гадыну!», які пачалі выдаваць у чэрвені 1941 года ў Гомелі, калі ішло наступленне нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Вострай карыкатурнай, тронным сатырычным словам беларускія мастакі і пісьменнікі дапамагалі савецкаму народу змагацца з акупантамі. Пра гэта, а таксама аб тым, якія тэмы распрацоўваў часопіс «Вожык» у мірны час пасля Вялікай

Перамогі і сёння, навучэнкі зрабілі дасканалы даклад. Маладыя даследчыкі прааналізавалі праблемы, што адлюстроўвае часопіс, а таксама тым, што хваляюць рагачоўцаў (зрабілі апытанне амаль сотні землякоў ва ўзросце ад 15-і да 70-і гадоў).

Перад слухачамі – а гэта былі вучні старэйшых класаў СШ № 5 і № 6 – выступіў таксама член рэдкалегіі часопіса «Вожык», член Саюза пісьменнікаў Беларусі і Беларускага саюза журналістаў Міхась Кавалёў (Сліва). Ён падзяліўся ўспамінамі аб сваім больш чым паўвекавым су-

працоўніцтве з часопісам, расказаў пра многіх аўтараў, чые творы ўпрыгожваюць старонкі любімага ў народзе выдання. Асабліваю ўвагу ён надаў пісьменнікам-гумарыстам і сатырыкам Гомельшчыны, і ў першую чаргу Васілю Ткачову, які таксама з'яўляецца членам рэдкалегіі шаноўнага часопіса.

На імпрэзе адбылася і прэзентацыя чарговага нумара часопіса «Рагачоўскі гісторыка-журналіст», які рыхтуе і выдае вядомы краязнаўца і калекцыянер Міхаіл Альха.

Таццяна МАКАРАНКА

На тым тыдні...

Ратуемся спадчынай

✓ 8 верасня ў Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага прайшло адкрыццё выставы тэкстылю «У пошуках вольнага неба...» Таццяны Козік, прымеркаванай да 60-годдзя мастачкі. Гэта квінтэсэнцыя шэрагу яркіх і пластычна-выразных праектаў, якія майстра ў апошнія некалькі гадоў арганізавала ў выставачных залах краіны.

Аснова вобразаў – асабістыя думкі, мроі, успаміны мастачкі. Вольнае паветра, палёт, птушка – ледзь не самыя распаўсюджаныя сімвалічныя вобразы ў яе творчасці. У табеленах і тэкстыльных панно яна надае асабліваю ўвагу аб'ёму. Працягвае эксперыменты з формай у графічных малюнках на лье. Прыхільнасць мастачкі да змешаных тэхнік не перашкаджае ёй выкарыстоўваць у сваіх кампазіцыях і элементы гладкага ткацтва. Самыя любімыя яе матэрыялы – лён. Але пад час працы над сваімі кампазіцыямі яна ў вольных спалучэннях выкарыстоўвае і іншыя матэрыялы: воўну, сінтэтыку, скуру, дрэва, металічную сетку.

Пераасэнсаванне паэтыкі і традыцыйнага беларускага ткацтва можна пабачыць да 3 кастрычніка.

✓ 8 верасня ў Мемарыяльным музеі-майстэрні Заіра Азгура пачала працу выстава скульптуры «Маска» Аляксандра Сакалова. Хто ведае праўдзіва нават самых блізкіх? Маска адсякае таямніцу ад бачнай рэальнасці, як сцяна паміж бачным і сутнасцю. А можа, маска аглядае патаемнае і распавядае пра ўнутранае і нябачнае? Пра тое, што яна хавае ад свету, што пад ёю хаваецца свет, што яна таямнічая, і прапануе паразважыць творца.

Выстава будзе працаваць да 2 кастрычніка.

✓ Сёлета ў верасні Музей кнігі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі адзначае сваё 15-годдзе. Гэта знакавая экспазіцыйная прастора, якая за час працы стала яркай візітўкай НББ. Тут былі рэалізаваныя сотні цікавых выставачных праектаў. Місія Музея кнігі – папулярываваць і набліжаць да шырокай аўдыторыі ўнікальныя каштоўныя помнікі кніжнай культуры. 3 нагоды юбілею тут ладзіцца шэраг мерапрыемстваў.

Галоўнай святочнай падзеяй стала адкрыццё 9 верасня выставы «5+5+5», дзе прадстаўлены 5 рукапісаў, 5 старадрукаваных і 5 рэдкіх выданняў – 15 сапраўдных рарытэтаў з фондаў бібліятэкі, якія выключна

рэдка пакідаюць фондасховішча. Пабачыць іх можна да 24 кастрычніка.

У той жа дзень адбыўся круглы стол «Музей кнігі. 15 гадоў». Адбыліся абмеркаванні ролі Музея кнігі ў папулярывацыі беларускай кніжнай культуры, вылучэнні праблемаў і інавацыйных падыходаў, дыскусія аб перспектывах і кірунках далейшай дзейнасці.

Пры інфармацыйнай падтрымцы навукова-метадычнага часопіса «Выхаванне і дадатковая адукацыя» і партнёрстве кампаніі OZ абвешчаны конкурс «Музей кнігі – мой музей!», што праводзіцца з мэтай развіцця ў дзяцей і моладзі любові да кнігі, творчасці, выхавання гонару за дасягненні і багатыя традыцыі беларускай кніжнай культуры. Узрост удзельнікаў: 6 – 16 гадоў. Прадстаўленне конкурсных працаў да 17 кастрычніка 2021 г. Вызначэнне пераможцаў адбудзецца напрыканцы сёлетняга кастрычніка.

Да 15-годдзя Музея кнігі і 100-годдзя Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі падрыхтаваная выстава вынікаў конкурсу «Малады беларускі экслібрыс». Пазнаёміцца з конкурснымі працамі можна да 3 кастрычніка.

✓ Пра захапленні мінчанаў у 1950-я – 1980-я гг. распавядае выставачны праект «МОДА. МУЗЫКА. МОЛОДОСТЬ», што адкрыўся 11 верасня ў Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага. Гэты перыяд – час, калі захапляліся ўсім і адразу. Тут і куточак модніцы, і пакой фатографа, і шафа з калекцыяй кніг папулярнай у той час серыі «Бібліятека ўсемирнай літаратуры», якой асабліва ганарыўся ўладальнік. Калекцыя А. Сіроткінай складаецца з альбомаў фотаздымкаў артыстаў кіно XX ст.; мінчанка Н. Шафрынава сабрала калекцыю штодзённых часопісаў «Спутнік кінофестывалю» XV Маскоўскага міжнароднага кінафестывалу 1987 г. з каларовымі постарамі кінаакцёраў і плакатамі да фільмаў. Сапраўдная перліна экспазіцыі – савецкія і замежныя вінілавыя кружэлкі з калекцыі музея і прыватных збораў В. Сурмачэўскага і С. Тарасова, а таксама прайгравальнікі, магнітафоны, часопісы «Кругозор». Экспануюцца радыёлы «Мінск Р-7», «Рігонда», «Вега», «Урал», магнітафоны «Юпітер», «Маяк», «Нота». Модныя вобразы прадстаўлены тагачаснымі касцюмамі і сукенкамі, сярод якіх адзене з сінтэтычных тканінаў, савецкія джынсы ў камплекце з нейлонавай кашуляй. Дапаўняе экспазіцыю карта «тусовачных» месцаў, складзена паводле ўспамінаў мінчанаў.

Пабачыць артэфакты прамінулай эпохі можна да 26 верасня.

Скарыстаньня паведамленні Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага, Мемарыяльнага музея-майстэрні Заіра Азгура

Выстава «5+5+5»

Фоты з партала ntb.by

Асоба ў краязнаўстве

Жыццё, вартае песні

6 верасня ў Дзятлаўскім гісторыка-краязнаўчым музеі адбылася імпрэза, прысвечаная 75-годдзю вядомага краязнаўцы Валерыя Петрыкевіча. На ёй прысутнічалі супрацоўнікі музея, сябры і паплечнікі юбіляра, а таксама прадстаўнікі школ, у якіх працаваў Валерый Міхайлавіч, яго былыя калегі і вучні.

Ён – Асоба з вялікай літары, Мужчына з вялікай літары, Чалавек з вялікай літары. Шэраг можна доўжыць і доўжыць, а на розум будучы прыходзіць усё новае і новае словы. І кожнае з іх праўдзівае, ад самага сэрца, прадуманае і ўважаанае. Ёсць на нашай беларускай зямлі такія людзі – сапраўдныя патрыёты, шукальнікі, энтузіясты. Такім быў, ёсць і будзе наш юбіляр, якому ў верасні спаўняецца 75 гадоў.

Валерыю Міхайлавічу пашчасціла нарадзіцца ў сям’і мудрага бацькі – Міхаіла Фёдаравіча Петрыкевіча, заснавальніка і першага дырэктара Дзятлаўскага краязнаўчага музея. Менавіта сямейная атмосфера любові і ўзаемапавагі папрыяла таму, што хлопчык вырас цікаўным, жывым і разумным, неабякавым да таго, чым займаўся тады, яго сябры – пісьменнікі і гісторыкі, якія часта наведваліся да бацькі. І той энтузіязм, самааданасць, патрыятызм, якія кіравалі ўчынкамі бацькі, перадаліся і яму. Не адразу, з гадамі, з прыходам жыццёвага досведу і разумення сапраўдных каштоўнасцяў, сярод якіх – вера ў свой народ і свой родны край.

У Дзятлава Валерый Міхайлавіч прыхаў зусім малым хлопцам. Выкладаў фізкультуру, адразу ўзяў пад сваё крыло таленавітых пад спорту хлопцаў і дзяўчатаў, пачаў рыхтаваць іх да розных спаборніцтваў. Заняў вольны час, дапамог разумець сілу і радасць фізічных нагурак, паходаў, водных сплаваў.

У Дзятлаве знайшоў асабістае шчасце, сустрэў сваю адзіную, самую лепшую на свеце жанчыну – Наталю Георгіеўну, з якой яны

пражылі пяцьдзясят гадоў душа ў душу, выгадавалі і дапамаглі вырабаць жыццёвы шлях сыну Аляксею і дачцы Таццяне. На жаль, сёлета каранавірус забраў Наталю Георгіеўну. Але хіба любячае сэрца калі-небудзь забудзе каханую? Гэта была сапраўдная сям’я аднадумцаў, людзей, якія падзялялі погляды адно аднаго, падтрымлівалі і бералі сваю палавінку цягам усяго жыцця.

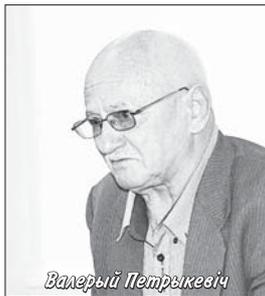
Валерый Міхайлавіч і для мяне стаў сапраўдным сябрам і аднадумцам. Гэта здарылася яшчэ ў СШ № 3, дзе мы разам працавалі адзінаццаць гадоў. Але асабліва мы зблізіліся пасля таго, як перайшла на працу ў краязнаўчы музей. Сумесныя паездкі на турыстычныя маршруты, пошукі каштоўных экспанатаў і партызанскіх мясцінаў, музейныя мерапрыемствы, расказы пра гісторыю Дзятлаўшчыны, у якую толькі пагружалася – усё гэта поруч з Валерыем Міхайлавічам. І мая яму дапамога ў наборы артыкулаў на камп’ютары, што таксама прыносіць задавальненне ад размоваў, гумару і добрага сяброўскага слова. Бо Валерый Міхайлавіч – сапраўдны краязнаўца, які сваімі нагамі выходзіў усе сцэжкі-дарожкі родных мясцінаў, ведае кожны тут куток.

З узростам усё часцей думаеш пра тое, што пакінеш пасля сябе, што застанеца людзям ад тваёй душы, думак, пацужыў. Нямала людзей сыходзіць бяследна, не пакінуўшы і маленькага знаку ў гісторыі роднай зямлі. Але такога нельга сказаць пра В. Петрыкевіча. Чаго толькі вартая задума паставіць помнік заснавальніку Дзятлава Канстанціну Іванавічу Астрожскаму! Колькі сілаў і часу было патрачана на арганізацыю ўсяго працэсу, збор подпісаў, а сёння – на збор сродкаў. А сама ініцыятыва? Яна магла прыйсці ў галаву толькі такому адданаму роднаму краю чалавеку, як наш юбіляр.

28 жніўня ў Зачэпічах праходзіла 5-е абласное літаратурнае свята паэзіі, прысвечанае заходнебеларускім паэтам-землякам Праменю, Струменю і Граніту, якім у Зачэпічах пастаўлены памятны знак. Ініцыятарам усталявання знака і правядзення самога свята таксама быў Валерый Міхайлавіч. Пад яго патранажам мерапрыемства і праходзіць штогод у канцы жніўня. Збіраюцца аднадумцы – паэты і празаікі з Гродна, Ліды, Слоніма, Наваградку і іншых гарадоў вобласці. Сёлета Валерый Міхайлавіч стаў лаўрэатам літаратурнай прэміі імя Анатоля Іверса. Прэмія прысуджалася раней толькі літаратарам за найлепшую кнігу года. А сёлета яе вырашылі даць не пісьменніку, а захавальніку літаратурнай спадчыны на Дзятлаўшчыне. Дарэчы, сёлета таксама не без удзелу Валерыя Міхайлавіча выйшаў літаратурны альманах Дзятлаўшчыны «Ятранка».

Часта кажучы: узнагарода знойдзе свайго героя. Яно спрыядзе так. Калі чалавек бескарысліва служыць Бацькаўшчыне, аддае апошнія сілы на добрую справу, Бог беражэ яго і апчаджае. І пакідае нам для прыкладу і самаўдасканалення. Так і Валерый Міхайлавіч, перажыўшы цяжкую хваробу і застаўшыся пасля яе скалечаным, на мыліцах, працягвае ініцыяваць новыя праекты. А сёлета перанёс яшчэ і кавід, але выстаяў і актыўна працуе. Хутка з друку выйдзе яго краязнаўчая кніга, складзеная з артыкулаў па гісторыі Дзятлаўшчыны.

Дай Бог здаровага юбіляру і доўгіх гадоў жыцця, бо невядома, хто зможа пераняць яго эстафету краязнаўцы і годна несці яе праз гады і жыццёвыя выпрабаванні. Жыццё яго вартыя песні. І, можа быць, тымосьці з сяброў-паэтаў, беларускіх бардаў напіша для яго такую песню.

Валерый Петрыкевіч

Алена АБРАМЧЫК, старшы навуковы супрацоўнік Дзятлаўскага гісторыка-краязнаўчага музея

ГА «Беларускі фонд культуры» і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» далучаюцца да віншаванняў Валерыю Міхайлавічу ПЕТРЫКЕВІЧУ, слаўнаму сыну не толькі Дзятлаўшчыны, але ўсяе дзяржавы. Няхай Бог даць Вам яшчэ шмат гадоў дзеля плённае працы і ажыццяўлення задумаў.

В. Петрыкевіч віншуе Вольгу Цюцюкаву, дырэктарку музея

Краязнаўцы! Ёсць пытанне

Загадквы крыж з вёскі Лучын

Сёлета ў канцы траўня мясцовы жыхар вёскі Лучын Рагачоўскага раёна, Яўген Небераў, перадаў кіраўніку экскурсійнай групы навучэнцаў лучынскай школы загадквы крыж. Яўген Пятровіч распавёў, што крыж яму аддаў аднакласнік, Іван Такавы, па дружбе, як чалавеку, захопленаму гісторыяй роднага краю. Калі крыж быў выяўлены, было вырашана перадаць яго ў мясцовы храм Казанскай іконы Божай Маці.

У настаяцеля храма, протаіерэя Аляксандра Атрошчанкі, з’явіліся сумневы ў тым, што ён праваслаўны. Таму было вырашана правесці даследаванне, у выніку якога і мусіць высветліцца далейшы лёс рэліквіі.

Апытаўшы жыхара, які перадаў крыж, высветлілася, што святыня апынулася ў руках мясцовых жыхароў пасля падзеяў 1937 г., калі мясцовая царква была абезгалюёная. Частка царкоўнай спадчыны ўжо тады была страчана. Але нам таксама вядома, што пад час нямецкай акупацыі вёскі Лучын у 1943 г. захопнікі выкарыстоўвалі ацалелыя бярвёны храма для будаўніцтва моста праз Дняпро. Менавіта тады была канчаткова знішчана матэрыяльная спадчына храма.

Цяпер, збіраючы гісторыю па крупінках, хоцачца звярнуцца да гісторыкаў, краязнаўцаў, мастацтвазнаўцаў з просьбай дапамагчы высветліць звесткі аб крыжы. Дзякуючы праведзенаму даследаванню, кансультацыям са спецыялістамі, мы ўжо маем падставы лічыць, што крыж унікалі. Але хацелася б ведаць: ці сустракаліся такія крыжы яшчэ дзе-небудзь на тэрыторыі нашай краіны, дзе і ў якіх майстэрнях яны вырабляліся, якім перыядам датуюцца?

На сённяшні дзень протаіерэй А. Атрошчанка зацікавіўся і сам далучыўся да нашага даследавання. Планаўца крыж пакінуць у храме. Больш за тое, протаіерэй звярнуўся да мясцовых вернікаў з просьбай перадаць царкоўную кнігі, што захаваліся, і арганізаваць музейны куток пры храме. Вось так загадквы крыж паўплываў на духоўную спадчыну вёскі Лучын.

Выказвае вялікую падзяку тым, хто ўжо адгукнуўся на нашу просьбу і стаў неабякавым да тэмы даследавання. Гэта выкладчык кафедры гісторыі Беларусі Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ф. Скарыны, кандыдат гістарычных навук, дацэнт Андрэй Лебедзеў, намеснік дырэктара Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі Дзяніс Лісейчыкаў, старшы спецыяліст кафедры педагогікі і прыватны методик Гомельскага абласнога інстытута развіцця адукацыі Таццяна Хорык, іерэй храма Праабражэння Гасподняга в. Сялец Брагінскага раёна Расціслаў Бандарэнка, навуковы супрацоўнік аддзела археалогіі сярэдняй вякоў і новага часу Інстытута гісторыі НАН Беларусі Ганна Цімафееўка. Маючы стасункі з такімі людзьмі, веру, што нам удацца высветліць гісторыю хрысціянскай святыні.

Святлана ВАРЫКАВА

Апісанне крыжа

Чатырохканцовы крыж з завяршэннямі (у выглядзе лістоў канюшыны) пакрыты перагародкавай эмаллю ў чатырох колерах (сіні, зялёны, чырвоны, жоўты). Матэрыял вырабу хутэй за ўсё бронза або латунь. Вышыня 13,5 см, шырыня 10 см. Цэнтральная частка (месца для абразка) у форме квадрата мае манараму, якая складаецца з лацінскіх літараў «HS» на фоне чырвонага круга. У ніжняй частцы намалеваны чатырохканцовы крыж. Адцэнтральнай часткі па розныя бакі сыходзіць паўтаральны малюнак за выключэннем выцягнутай часткі крыжа, якая дапаўняецца выявай матылька, які імкнецца ўвысь. Заканчэнні маюць форму канюшыны (тры лісты), упрыгожаныя жоўтым малюнкам.

Ад «КГ». Такую загадку прапанавала краязнаўцам, гісторыкам ды іншым знаўцам даўніны пастаяннае аўтар газеты з Рагачоўшчыны. І мы спадзяемся, што з дапамогаю кожнага мы даведаемся дакладную інфармацыю. Дасылайце свае факты, меркаванні, гіпотэзы на адрас рэдакцыі (а мы іх абавялі і надрукуем на старонках выдання, а таксама абавязкова перадамо аўтару артыкула С. Варыкавай і жыхарам Лучына, прыхаджанам мясцовага храма).

Талака за гістарычнае і культурнае адзінства

Даследуюць школьнікі

Этымалогія паходжання прозвішчаў маёй мясцовасці

(Заканчэнне.
Пачатак у № 34)

Прозвішчы,
этымалогія якіх
звязаныя з фізічнымі
ўласцівасцямі
чалавека

Цікавае паходжанне мае і прозвішча **Вялічка**. Хоць у нязначнай колькасці, але яно зафіксаванае амаль ва ўсіх вёсках нашага сельсавета. Паводле дадзеных слоўніка Юрэвіча свае вытокі яно бярэ ад прыметніка «вялікі (вялік, веліч, вяліч)». Гэтая гіпотэза таксама мае рацыю, але ў той жа кнізе запісаў сустракаліся формы Вялічка, датаваныя XVIII ст. Паводле ўспамінаў 88-гадовай жыхаркі вёскі Марцінавічы В.С. Цавель існуе версія, што яшчэ за панамі ў тых пасяленнях, што толькі ўзніклі ў нашай мясцовасці, з'яўляліся добра апранутыя мужчыны, пасланнікі панюў, каб назіраць за працай людзей. У іх на рукаве былі нашытыя тры палосачкі чырвонага колеру, якія яны дэманстравалі і гаварылі: «Во! Лычкі!» (па-польску), а па-беларуску – «палоскі». Гэта значыла, што яны выбраныя панамі і маюць адметны знак. З цягам часу іх так і клікалі: «Во-лычкі», што, напэўна, потым трансфармавалася ў **Вялічка**(1).

Дастаткова распаўсюджаным для нас з'яўляецца прозвішча **Кузьміч**. Яно зафіксаванае ў 26 сем'яў (вёскі Падбалоцце, Князева, Марцінавічы). У сваім слоўніку «Паходжанне беларускіх прозвішчаў» Юрэвіч кажа так: «Здарэцца, што імя становіцца прозвішчам. Імя гэтае пазычана ў грэчаскай мовы, дзе ўтворана ад слова “козмас”, што значыць упры-

.....
У перакладзе з польскай мовы «pedzwiedz» – «мядзведзь». Звычайна так называлі ці ласуна, ці няўкладнага, няспрытнага чалавека. Часта гэтак прозвішча звязвалася і з язычніцкімі ўяўленнямі славянаў. Спрадвеку лічылася, што мядзведзь цесна звязаны з нячыстай сілай. У той жа час чорт баіцца і ўцякае ад мядзведзя. У гэтым выпадку мянушка «нядзведз» магла выступаць у якасці так званай «ахоўнай» назвы
.....

гожанне з зорак, Сусвет. Часта імя гаспадара запісвалі прозвішчам, не даючы да яго ні суфіксаў, ні канчаткаў».

Неверагоднае тлумачэнне паходжання гэтага прозвішча даюць народныя легенды. Паколькі дзясвоце прозвішча маёй настаўніцы беларускай мовы і літаратуры якраз Кузьміч, то яна расказала мне, як гэта тлумачыў яе 87-гадовай дзядуля – Аляксандр Мацвеевіч Кузьміч: «Калісьці мы жылі на хутары. У сям'і было 12 чалавек: 4 дарослыя і васьміра дзяцей. Побач былі раскіданыя таксама хутары, і прозвішча Кузьміч сустракалася амаль праз адзін. Я спытаў у свайго бацькі – Мацея, 1803 года нараджэння: “Чаму тут многа сямей з такім прозвішчам? Чаму менавіта Кузьміч?” Бацька адказаў, што першыя людзі, якія пасяліліся на гэтым месцы (а хутары знаходзіліся за Падбалоццем, пад Рагозніцу), былі невысокага росту, прыкладна 150 – 160 см (мужчыны), хударлявага целаскладу з прамымі русымі валасамі. І казалі яны пра сябе: “Кузь мы”, як бы падкрэсліваючы, што яны невялікія, як “кузнечыкі”, але працавітыя і выносливыя».

Сустракаецца ў нас і прозвішча **Нядзвецкі**. У асноўным зафіксаваныя

сем'і з такім прозвішчам у вёсках Ляхавічы і Падбалоцце, Князева і Самаравічы (усяго 25 сямей). Чаму атрымалася такая назва? Адказ ведалі нашы продкі, паколькі доўгі час знаходзіліся «пад Польшчай». У перакладзе з польскай мовы «pedzwiedz» – «мядзведзь». Звычайна так называлі ці ласуна, ці няўкладнага, няспрытнага чалавека. Часта гэтак прозвішча звязвалася і з язычніцкімі ўяўленнямі славянаў. Спрадвеку лічылася, што мядзведзь цесна звязаны з нячыстай сілай. У той жа час чорт баіцца і ўцякае ад мядзведзя. У гэтым выпадку мянушка «нядзведз» магла выступаць у якасці так званай «ахоўнай» назвы. Раней падобныя мянушкі прысвойваліся дзецям, каб адвесці ад іх злыя сілы. Да таго ж, вобразу мядзведзя ўласцівая сімволіка ўрадлівасці і плоднасці. Яна шырока прадстаўленая ў вясельным абрадзе, любоўнай магіі, лячэнні бясплоднасці. Мянуську «нядзведз» аднаўсёўды маглі даць жаніху, жадаючы тым шчаслівага сямейнага жыцця.

Такое тлумачэнне прозвішча Нядзвецкі ведаюць і нашыя старажылы з вёскі Ляхавічы. Але 90-гадовай бабуля Г.М. Нядзвецкая прапанавала свой варыянт. Згодна з паданнем,

калісьці на месцы цяперашняй вёскі Ляхавічы размяшчаўся цыганскі табар. Вельмі спадабаліся качавому народу мясціны. А чутка, што недалёка на лузе закапаны скарб (цяпер гэтае ўрочышча называецца Бумяхі), увогуле спрыяў таму, каб застацца жыць тут на доўга. Шукалі цыганы багацці рознымі спосабамі: варажылі, уначы вялі раскопкі, але дарэмна. І вось прыдумалі яны заклікаць да сябе мясцовых людзей і, з дапамога сваіх чараў, выпытаць пра скарб. Ды толькі хоць і туманілі розум цыганы, у адзін голас адказвалі і дарослыя, і дзеці: «Ня ведзь». Гэта значыла – не ведаю. Так і не дабіліся нічога цыганы, а людзей так і празвалі «нядзведкі».

Магчыма, з часам і трансфармавалася гэта ў мянушку, а потым у прозвішча Нядзвецкі. Дарэчы, прааналізаваўшы большасць сямей з такім прозвішчам, упэўніліся, што ў кожнай з іх быў продка, які паходзіў са шляхты. Можна, сапраўды гэта ад слова мядзведзь?

Толькі ў адзінкавым выпадку на тэрыторыі нашага сельсавета зафіксаванае прозвішча **Якімовіч**. У рускай мове тлумачэнне яму даецца ад уласнага імя Якім. У нашых ваколіцах народнага тлумачэння гэтаму прозвішчу мы з настаўніцай не адшукалі. На Зэльвеншчыне такія прозвішчы ёсць, а ў адной нашай вучаніцы бабуля жыве ў в. Тулава, і яна расказала нам ціка-

вую гісторыю: «Быццам у даўнія часы, калі нашу зямлю насялялі сапраўдныя славяне (высокія, дужыя, русавалосыя, светлавокія), даведацца пра што-небудзь было вельмі цяжка, бо не любілі яны “малоць языком”. А калі і размаўлялі, то паважна, пра справы. І вось з'явіўся аднойчы ў іх мястэчку чалавек, які вельмі любіў многа гаварыць і па шмат разоў перапытваў ці дапытваўся: “Як-як?” Так і празвалі яго: “Мовіць як-як?”. Верагодна, так і пайшоў род Якімовічаў. А ў нашай касцельнай кнізе запісаў такое прозвішча ёсць толькі ў другой палове XX ст.

Мая праца будзе вельмі карыснай і неабходнай у атрыманні інфармацыі пра паходжанне прозвішчаў мясцовасці не толькі для вучняў нашага класа. На жаль, яшчэ многа ўласных імёнаў не даследавана і не запісаныя цікавыя легенды аб іх паходжанні. Хацелася б, каб кожны пачаў з большай увагай, клопатам і адказнасцю ставіцца да набыткаў роднай мовы і культуры. Веданне сваіх каранёў – гэта найперш павяга і пашана да сябе, да сваіх продкаў, да свайго роду».

*Мілана КАШЧЫЦ,
вучаніца Князевскай ШС
Зэльвенскага раёна
Кіраўнік: Антаніна
Аляксандраўна Скуба,
настаўніца беларускай мовы
і літаратуры*

Асобы і падзеі суседніх вуліцаў

8 верасня ў Беразіно стартвала статус-акцыя «У адзінстве пакаленняў – наша сіла», прымеркаваная да Дня народнага адзінства. Яе ініцыявалі аддзел ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Бярэзінскага райвыканкама, Бярэзінская цэнтральная раённая бібліятэка, упраўленне адукацыі, спорту і турызму, раёны Савет ветэранаў, прафкам работнікаў адукацыі і навукі.

Насяднае не геаграфія, а любоў да роднага краю і цікавасць да яго гісторыі. Такі пасыл з'яўнаў ветэранаў педагогічнай працы, сёлетніх маладых настаўнікаў і старшакласнікаў перадавой навучальнай установы райцэнтра – гімназіі. У час экскурсіі «Беразіно вачыма трох пакаленняў», якую прапанавалі ў фармаце праекта «Краязнаўчы лекторы на колах» супрацоўнікі раёнай бібліятэкі, гісторыя горада паўстала праз цікавыя, часам малавядомыя, факты пра славутых нараджэнцаў і жыхароў, гісторыю вуліцаў, праз помнікі гісторыі і архітэктуры, выяву герба горада.

Паўсталі трагедыя Бярэзінскага гета, героіка падполля, пасланне з 1941 года з гілзы ад абаронцаў моста праз Бярэзіну. Перад бюстам героя-пажарнаму В. Ігнаценку экскурсавод агучыла маналог яго жонкі «Чарнобыль укрываваў наша каханне». Гонар выклікаў помнік архітэктуры – будынак былога вінакурнага завода графа Патоцкага. Наведанне школы і спартыўных устаноў горада суправаджалася інфармацыйна-даведкамі «Яны праславілі школу, горад, краіну». Каля памятнай дошкі на адным з дамоў згадалі імя ганаровага грамадзяніна г. Беразіно М. Хонінава. Экскурсія ахапіла 9 вуліцаў райцэнтра і завяршылася агіткаванай «Маладым – ведаць, стальым – памятаць» з наказам ветэранаў моладзі: «Вам успісавы імёны ў гісторыю роднага горада. Справы бацькоў – гонар сыноў».

*Тамара КРУТАЛЕВІЧ,
загадчык аддзела маркетынгу Бярэзінскай раёнай бібліятэкі*

Жодзішкаўскі карагод

Сёлета першыя летнія дні падарылі нам цёплае надвор'е. Сонечныя прамяні так і мкнуліся зазірнуць у вочы... Такое яркае лета прынесла з сабой шмат радасці і жаданне падарожнічаць. І калі 12 чэрвеня ў Жодзішках, што на Сморгоншчыне, праходзіла свята побытавых танцаў, мы таксама прынялі ўдзел.

Мясцэчка сустракала нас са шчырай гасціннасцю. На выставе народных рамёстваў можна было паглядзець на вышытыя ручнікі і адмысловыя вырабы для побыту, папучыцца ў ганчара працаваць з ганчарным кругам. Майстры ахотна расказвалі пра сваю справу, натхнялі, усё тлумачылі і паказвалі.

Адначасова адбываўся канцэрт. Мясцовы танцавальны гурт сабраў артыстаў розных узростаў. Былі і зусім маленькія дзеткі, і падлеткі, і дарослыя. Кожны аддаваў танцам усю сваю душу. Па ўзаемяна паміж танцарамі было заўважна, як ім хораша стаяць на гэтай сцэне. Дзеці, якія толькі вучацца праяўляць сябе і дзяліцца эмоцыямі, выглядалі неймаверна міла. Дарослыя выступоўцы дэманстравалі тэхніку і паказвалі асабістае стаўленне да танца. Абсалютная пішчота разлівалася па ўсім наваколлі. Пазней сярод мясцовых танцароў яшчэ адбыўся конкурс на лепшую пару танцавальных чаравікаў.

Чацта мы чым, як жа складана прымуціць маленькіх дзетак зрабіць нешта канкрэтнае, як нялёгка працаваць з падлеткамі, а ў дарослых увольце часу няма ні на што і ніколі. Але ў Жодзішках, нам прадэманстравалі, што ўсё магчыма. Ёсць чудаўное выказванне: «Скажы мне – і я забуду, пакажы мне – і я запамню, захавай мяне – і я навучуся». Такі падыход важны ва ўсім: трэба менавіта захапіць! На жаль, многія людзі ўспрымаюць танец не часткай жыцця, а проста наборам рухаў, якія трэба дасканала вывучыць і ўпэўнена рабіць. Але гэта зусім не так. Танцы – найперш душа, а толькі пасля – тэхніка. Ідэальнае, але пустое ніколі не будзе вабіць больш, чым простае, але жывое. Кожны з нас аднойчы да немагчымасці загарэўся і цяпер не уяўляе сябе без танца.

Калі мы выступалі, адчувалася моцная падтрымка людзей. Пад час майстар-класа яны самі праяўлялі ініцыятыву і пачыналі танчыць разам з намі. Кругавы абэрак і полька з камандамі далі магчымасць кожнай пары праявіць сябе. Вельмі важна, каб людзі смела ішлі на імпрывізацыю, не баяліся падтрымаць прапанову, бо толькі так можна злавіць адчуванне абсалютнай далучанасці да падзеі. Гэта кардынальна іншы погляд на танец, бо звонку і знутры ён абсалютна розны. Таму нашаю мэтай было не толькі паказаць, але і разняволіць. Ніводны чалавек не разумее танец, пакуль не паспрабуе сам.

Кожнаму артысту хочацца, каб на яго выступленні людзі былі актыўнымі, далучаліся і адчувалі пэўныя эмоцыі. Гэта дадае яму смеласці і ўпэўненасці. Па гэтай прычыне, у тым ліку, мы стараліся танчыць разам з кожным новым выступоўцам, проста ведаем, як гэта важна. Нават па тварачы людзям часам можна сказаць, што яны гэтага чакалі.

На свяце ў Жодзішках выступалі розныя музычныя гурты. Яны ігралі на баянах, скрыпках, барабанах і спявалі народныя песні. Маленькі хлопчык так смела і ўпэўнена іграў на рубелі, што немагчыма было адвесці позірк.

Напрыканцы выступаў гурт «Лявонь», пад якога танчылі ўжо, напэўна, усе. Да гэтага моманту людзі разняволіліся і рухаліся так, як хацелася іх душы.

Танцоры вельмі доўга вагаліся перад тым, як сесці ў машыны і ехаць дадому. Як жа сысці, калі музыка не спыняецца, а вакол так цёпла і жыва?

У вандроўцы мы пачылі шмат помнікаў архітэктуры. Непадалёк месца, дзе праходзіў фест, стаіць чудаўны касцёл Найсвяцейшай Тройцы, пабудаваны ў XVII ст. у стылі рэнесансу. Па дарозе ў Мінск спыніліся ў Крэве, дзе наведлі знамяці замка XIV ст. і бачылі касцёл Святога Перамянення Гасподняга. Усё гэта дапаўняла гісторыю народнай культуры, якую мы спрабавалі спасцігнуць у Жодзішках, і нагадвала пра галоўнае.

Калі мы танчылі перад Крэўскім замкам, да нас падыйшла мясцовая жанчына. Яна сказала, што пераабудца і выйдзе да нас. Праз некалькі хвілін яна зноў паказвала свой варыянт краваўка. Было бачна, як набягалі да яе ўспаміны, а жаданне танчыць павялічвалася. Менавіта ў такіх момантах разумееш, што народныя танцы дапамагаюць не толькі вярнуцца назад, знайсці сябе, адчуць радасць і здабыць упэўненасць, але і яднаюць людзей, звязаных адной гісторыяй і культурай.

Фалькларыст Мікола Козенка вырашыў паказаць нам новы варыянт «Ночкі». Таму вандроўка запамнілася яшчэ і чудаўным майстар-класам. Тут ужо ніхто нікуды не хацеў ехаць, было жаданне застацца, проста танчыць, любвацца наваколлем і спяваць...

Песні суправаджалі нас усю дарогу. У нейкі момант галасы працягвалі гукаць нават тады, калі ўсе, здавалася, замаўкалі. Мы вярталіся дадому, разумеем, што ў памяці назаўжды застанецца яшчэ адно маленькае жыццё, пражытае цёплым чэрвеньскім днём на Сморгоншчыне.

Таццяна СІДАРОВІЧ,
навучэнка Ліцэя БДУ і Школы
традыцыйнага мастацтва.
Фота Мікалая МІЦЮШЫНА

Майстар голасу і гучу

У канцы жніўня ў чытальнай зале Астравецкай раённай бібліятэкі было асабліва цёпла і ўтульна. Шчырыя ўсмішкі, добрыя словы і пажаданні, паэтычныя радкі – усё гэта было адрасавана аднаму чалавеку.

Кожны жыхар Астравца і раёна добра ведае імя Аляксандра Якіменкі – спевака, кампазітара і проста адкрытага і таленавітага чалавека. Кампазітар жыве на Астравеччыне з 1978 г. Тут жа нарадзіліся яго напеўныя творы, што і цяпер жывуць на вуснах гараджанаў і даскраюцца да кожнай душы.

А. Якіменка – сціплы, разважлівы, поўны энергія і аптымізму чалавек. Больш грунтоўна пра таленавітага аўтара расказала выстава «Майстар голасу і гучу». Веліч узнагародаў рознага ўзроўню, фотаздымкі з мерапрыемстваў, тэксты вядомых твораў былі прадстаўлены для прагляду. Пасля аўтар сам звярнуўся да прысутных, падвёў вынік дзейнасці, падзяліўся планами і марамі. Жывы прыгожы чалавек з выдатным пачуццём гумару нікога не пакінуў абыякавым. Супрацоўнікі бібліятэкі скіравалі віншавальнае слова, пажадалі здароўя і натхнення на кожны дзень.

Не абышлося ў гэты дзень і без любімых песень. Слухачы падпявалі кампазітару, а пасля адорвалі дружнымі воплескамі. Мерапрыемства атрымаўся шчырым, цёплым і дапамагло наблізіцца да сапраўднага чуду на зямлі – музыкі.

Вольга ЗАЯНЧОЎСКАЯ,
бібліятэкар па сувязях з грамадскасцю
аддзела бібліятэчнага маркетынгу
Астравецкай раённай бібліятэкі

Будзем памятаць мы...

Даследчык глыбінняў нашай мовы

9 верасня споўнілася 85 гадоў з дня нараджэння беларускага мовазнаўцы Арнольда Яфімавіча Міхневіча. Навуковец скончыў Гомельскі педагагічны інстытут у 1958 годзе. З 1961-га працаваў у Інстытуце мовазнаўства АН БССР. У 1977 годзе – доктар філалагічных навук, у 1980-м – прафесар. З 1983 года працаваў у Інстытуце паліталогіі і сацыяльнага кіравання, з 1991-га – прарэктар і загадчык кафедры Мінскага

лінгвістычнага ўніверсітэта, з 1995 года – у Беларуска-рускім інстытуце праблемаў культуры (з 1998 года – рэктар), з 2000-га адначасова загадваў кафедрай сучаснай беларускай мовы на філалагічным факультэце БДУ.

Даследаваў пытанні граматыкі, лексікалогіі, этымалогіі беларускай мовы, культуры беларускай і рускай моваў, супастаўляльнай і сацыяльнай граматыкі, рыторыкі і культуралогіі.

Навуковая грамадскасць ведае яго працы «Сінтаксічна непадзельныя словазлучэнні ў беларускай мове (1965), «З гісторыі прамоўніцкага мастацтва» (1972), «У глыб слова чалавечага» (1982), «Мова, якой няма» (1988) і інш.

З’яўляўся суаўтарам «Слоўніка славянскай лінгвістычнай тэрміналогіі» (тамы 1–2, 1977–1979 гг.), «Этымалагічнага слоўніка беларускай мовы» (1980), «Беларуска-рускага паралексічнага слоўніка-даведніка» (1985), «Англа-беларускага размоўніка» (1992), кніг «Грамадазнаўства – мова палітыка» (1988), «Беларуская мова для тых, хто

гаворыць па-руску» (1990), «Культура мовы ў пытаннях і адказах» (1996), «Беларуская мова: Энцыклапедыя» (1994). За апошнюю працу атрымаў Дзяржаўную прэмію Беларусі ў 1998 годзе.

А. Міхневіч памёр у Кельне (Германія) у 2020 годзе.

Танаруся сваім знаёмствам з Арнольдам Яфімавічам. Я працаваў у Беларуска-рускім інстытуце праблемаў культуры ў 1998–1999 гадах, калі ён узначальваў установу. Гэта быў вельмі тактоўны, добрасумленны і адукаваны кіраўнік.

Аляксей ШАЛАХОЎСКІ

Як гэта зрабіць найлепей

Літаратурнае краязнаўства малой радзімы

(Заканчэнне. Пачатак у № 34)

Вучэбна-тэматычны план (другі год навучання)

Тэма	Колькасць гадзінаў		
	Усяго	Тэорыя	Практыка
Уступныя заняткі	1	1	
Фальклор на тваёй радзіме	11	2	9
Мова твораў мясцовых літаратараў	22	6	16
Тапонімы тваёй радзімы: сэнс і паходжанне	18	6	12
Уплыў прыроды на творчасць мясцовых літаратараў	16	2	14
Помнікі гісторыі і культуры на тваёй радзіме	22	6	16
Культурныя традыцыі тваёй мясцовасці	24	4	20
Літаратурнае жыццё на тваёй радзіме ў XVIII – XX стагоддзях	14	8	6
Сучаснае літаратурнае жыццё тваёй мясцовасці	16	2	14

Другі год навучання

Уступныя заняткі

Знаёмства з планам працы гуртка на навучальны год і тэхнікай бяспекі на занятках.

Фальклор на тваёй радзіме

Спосабы і метадыка запісу фальклору. Мясцовы фальклор, спецыфіка жанру і адлюстраванне яго жанраў у мясцовым, абласным ці нацыянальным перыядычным друку. Дзіцячы фальклор твайго краю ў перыядычным друку. Матывы вуснай народнай творчасці ў творах літаратараў тваёй мясцовасці ў мясцовым, абласным або нацыянальным перыядычным друку.

Практычныя заняткі. Календарна-земляробчыя абрады твайго краю і адлюстраванне ў перыядычным друку. Апісанне ў перыядычным друку сямейна-побытавых абрадаў тваёй радзімы. Апісанне абрадавай паэзіі твайго краю ў перыядычным друку. Збіранне дарослага фальклору і дзіцячага фальклору свайго рэгіёну.

Мова твораў мясцовых літаратараў

Адлюстраванне асаблівасцяў мясцовага маўлення ў творах мясцовых літаратараў і ў перыядычным друку нашай краіны.

Практычныя заняткі. Сустрэчы з краязнаўцамі свайго краю. Падрыхтоўка тэматычных апытальнікаў. Апрацоўка моўнага матэрыялу. Падрыхтоўка слоўніка мовы свайго мясцовасці. Складанне слоўніка мовы твораў мясцовых літаратараў, краязнаўцаў і іншых дзеячаў культуры твайго рэгіёну.

Тапонімы тваёй радзімы: іх сэнс і паходжанне

Тапонімы твайго краю ў мясцовым, абласным або

нацыянальным перыядычным друку. Зніклыя геаграфічныя аб’екты твайго краю і адлюстраванне іх гісторыі ў мясцовым, абласным ці нацыянальным перыядычным друку.

Практычныя заняткі. Сустрэчы з людзьмі сталага веку і краязнаўцамі свайго рэгіёну. Творчая праца «Гісторыя вёскі (горада) і ваколіцаў у назвах».

Уплыў прыроды на творчасць мясцовых літаратараў

Мастацкае ўвасабленне мясцовага пейзажу ў творчасці мясцовых дзеячаў культуры. Характэрныя рысы ландшафту тваёй радзімы як сродак раскрыцця духоўнага свету літаратурнага героя ў творчасці мясцовых літаратараў.

Практычныя заняткі. Тэксталагічны аналіз твораў літаратараў, пошук апісання мясцовага краявіду або вобразаў, навеяных роднай прыродай. Афармленне календара

прыроды твайго краю. Догляд помнікаў прыроды на тваёй радзіме.

Помнікі гісторыі і культуры на тваёй радзіме

Збор інфармацыі пра помнікі гісторыі і культуры на тваёй радзіме. Адлюстраванне гісторыі іх узнікнення ў мясцовым, абласным ці нацыянальным перыядычным друку.

Практычныя заняткі. Экскурсія да помнікаў гісторыі і культуры тваёй радзімы. Падрыхтоўка і афармленне

стэнда «Помнікі культуры нашай мясцовасці».

Адлюстраванне ў мясцовым, абласным ці нацыянальным перыядычным друку гісторыі развіцця асветы, школы, бібліятэчнай, музейнай справы ў тваёй мясцовасці.

Практычныя заняткі.

Збор матэрыялу і афармленне альбома «Гісторыя развіцця асветы ў нашым краі».

Літаратурнае жыццё на тваёй радзіме ў XVIII – XX стагоддзях

Асноўныя перыяды ў развіцці беларускай літаратуры ў XVIII – XX стагоддзях. Іх водгук на культурнае і грамадскае жыццё ў нашай мясцовасці і адлюстраванне ў сучасным перыядычным друку. Лёс творчай інтэлігенцыі на розных этапах грамадска-культурнага жыцця твайго краю і яго адлюстраванне ў перыядычным друку.

Практычныя заняткі.

Збор матэрыялу пра гісторыю літаратурнага жыцця тваёй мясцовасці. Збор матэрыялу пра інтэлігенцыю, якая пацярпела ў часы сталінскіх рэпрэсіяў. Экспедыцыя для пошуку рэдкіх кніг, рукапісаў. Напісанне летапісу «Гісторыя літаратурнага жыцця ў нашым краі».

Сучаснае літаратурнае жыццё тваёй мясцовасці

Літаратурныя аб’яднанні, таварыствы, гурткі, клубы тваёй радзімы ў мясцовым, абласным ці нацыянальным перыядычным друку. Мясцовы літаратурны (краязнаўчы) музей у перыядычным друку. Паэты, праязкі і драматургі твайго краю ў перыядычным друку.

Практычныя заняткі. Стварэнне банка дадзеных па літаратурным краязнаўстве свайго краю.

Склаў Іван ЗАХАРЭВІЧ, педагог, Зігердаўская СШ Іўеўскага раёна

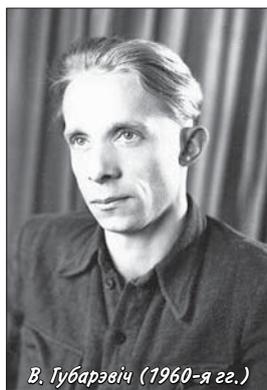

Фота з сайту @lizerdaўская СШ

Той, каго не зламалі жыццёвыя буры

Імя Віталя Губарэвіча знаёмае мне з 1990-х гадоў, калі ў часопісах «Роднае слова», «Спадчына» з'явіліся матэрыялы пра рэпрэсаваных літаратараў. Многія з іх загінулі на высылках і ў лагерах, многія вярнуліся і прадоўжылі творчы шлях. Колькі трэба было мужнасці, сілы волі, жадання жыць, каб у тых нечалавечых умовах застацца сабой, не зламацца. Уразіла тады кніга Сяргея Грахоўскага «Зона маўчання», у якой прасочваўся лёс беларускай інтэлігенцыі, якая трапіла ў жэ-рала сталінскай рэпрэсіўнай машыны. Сярод тых, хто не здаўся, быў і В. Губарэвіч.

В. Губарэвіч (1960-я гг.)

Ён – наш зямляк, нарадзіўся 3 студзеня 1926 года ў Наваельні Дзятлаўскага раёна. Калі хлопчыку споўнілася два гады, памерла маці. Бацька Віталя спачатку працаваў пасаломчыкам у царкве, а потым, у 1939 годзе, калі ўсталявалася савецкая ўлада, пайшоў працаваць на чыгунку. Аднойчы ў іх дом зайшлі людзі ў цывільным адзенні з наганамі, зрабілі ў хаце вобсык, ператрэслі ўсе кнігі, але нічога крываўнага і падазронага не знайшлі. Тым не менш бацьку Віталя – Міхася Губарэвіча – арыштавалі. Больш ні сын, ні родныя ніколі Губарэвіча-старэйшага не бачылі, нават нічога не змалі даведацца пра яго далейшы лёс.

Калі пачалася вайна, Віталю працягваў вучобу ў вчэрняй школе, а таксама працаваў у вольны час на чыгунцы, каб дапамагчы сям'і. Немцы тады арганізавалі рэйды, вылоўлівалі моладзь для адпраўкі ў Германію, запрымецілі і юнака. Так Віталю быў вывезены на працу ў Германію. Паводле іншай інфармацыі, Віталю быў арыштаваны ў Вільні, там ён знаходзіўся ў роднай сястры. Выйшаў на рынак і трапіў у аблаву, дзе яго і скапілі. У Германіі ён цяжка працаваў на военным заводзе.

На Дзятлаўшчыну хлопцек вярнуўся вясной 1945 года. Адразу пайшоў працаваць, а таксама працягваў вучобу ў вчэрняй школе. Вельмі любіў чытаць, асабліва творы беларускай літаратуры, сам пісаў вершы, але нікому іх не паказваў. На радзіме

шукаў аднадумцаў, сяброў, якія зразумелі б яго, з якімі мог бы падзяліцца сваімі думкамі і планами.

У 1946 годзе Віталю становіцца сябрам Саюза вызвалення Беларусі (СВБ), улаўнаважаным СВБ на Дзятлаўшчыне. Супрацоўнікі НКВС яго часта затрымлівалі, выклікалі юнака на допыты, але стопрацэнтных доказаў знайсці не змаглі. Хоць Віталю было толькі 20 гадоў, за гэты час ён шмат перажыў, набыў несалодкі жыццёвы вопыт. Улады хацелі зламаць яго дух: бацька быў ворагам народа, сам Віталю пад час вайны знаходзіўся ў Германіі, вярнуўся дамоў і заўсёды размаўляў па-беларуску, пісаў вершы. І пакінуць яго ў спакоі – па тым часе такое было немагчымым. За Віталем пастаянна сачылі. І некай сярод сяброў СВБ знайшоўся здраднік, які іх выдаў НКВС. Сяброў арыштавалі: адных саслалі ў Сібір, іншых расстралялі. Не ўдалося тады арыштаваць толькі Губарэвіча.

Але аднойчы дайшла чарга і да Віталя. У вчэрняй школе, дзе ён вучыўся, вісеў партрэт Сталіна. Аднойчы нехта з вучняў выкалаў Сталіну вочы. Доўга шукалі вінаватага, пакуль нарэшце сын дырэктара школы не сказаў, што гэта зрабіў Губарэвіч, хаця ён да гэтага здарэння ніякага дачынення не меў. Хутка Віталю арыштавалі і далі яму 10 гадоў, адправіўшы ў Варкуту, а потым у Інту. Адбылося гэта ў маі 1947 года.

У сталінскіх лагерах хлопцу з Дзятлаўшчыны было невыказна цяжка, у яго па-

чаліся сухоты. Ад іх і ад цяжкай працы паміралі дзясяткі людзей. Але Віталю абапіраўся на сваіх землякоў, якія падтрымлівалі адно аднаго, імкнучыся выжыць. Там ён пазнаёміўся з Ларысай Геніюш, перадаваў для яе праз сяброў свае вершы, спрачаўся, разважаў. Адзін з вершаў нават прысвяціў пазтці.

В. Губарэвічу пашчасціла вярнуцца дадому ў 1956 годзе, тады яму было толькі 30 гадоў. У Наваельні на Дзятлаўшчыне ён здаў экзамен за курс сярэдняй школы і паступіў на фармацэўтычны факультэт Ленінградскага хіміка-фармацэўтычнага інстытута, скончыў яго і атрымаў спецыяльнасць правізара-фармацэўта. Працаваў у аптэках Наваельні, Наваградка, а потым яго прызначылі аптэкарам у вёску Дварэц.

Вясцоўцам пашанцавала, бо, акрамя сваёй працы, Віталю вёў актыўнае грамадскае жыццё. Ён іграў у Наваельнінскім духавым аркестры, арганізаваў тэатральны гурток у мясцовым клубе ў Дварцы. Вясковыя артысты часта паказвалі пастаноўкі па творах беларускіх драматургаў. Сам Віталю выдатна іграў камедыійныя ролі, пісаў вершаваныя гумарэскі на тэмы вясковага жыцця і выконваў іх на сцэне. У вольны час ён спрабаваў пісаць вершы, займаўся перакладамі гумарэсак з польскага часопіса «Шпількі», які выпісваў. Збіраў і запісваў у вёсках Дзятлаўшчыны легенды і паданні.

Але пацан у Германіі і 9 гадоў лагераў не прайшлі бясследна. В. Губарэвіча не стала ў 1976 годзе. Яго пахавалі на могілках у вёсцы Дварэц, дзе і сёння стаіць сціплы помнік, што нагадвае землякам пра сілу духу гэтага чалавека. Сёлета ў студзені споўнілася 95 гадоў з дня нараджэння нашага земляка. Хочання, каб з цягам часу імя гэтае не забылася, а стала прыкладам таго, як чалавек умее любіць жыццё ва ўсіх яго праявах і ў любых абставінах.

Алена АБРАМЧЫК,
старшы навуковы супрацоўнік
Дзятлаўскага
гісторыка-краязнаўчага музея

Хата ў вёсцы Наваельня, дзе жыў В. Губарэвіч

Позва

Гістарычны нарыс-дэтэктыў

(Працяг. Пачатак у № 34)

Заява Радзімскага ўтрымлівае важны момант. Томаш звяртаецца да суда з тлумачэннем, што не ён нападаў, а Ян. Такі ход расповеду Томашам наводзіць на думку, што нягледзячы на адзін і той жа дзень паступлення заяваў у суд скарга Радзімскага была другаснай адносна Анфаравічавай. Томаш, магчыма, даведаўся пра паступленне ў суд скаргі Яна і вырашыў накіраваць сваю. Ці не была заява Радзімскага перасцярогай, каб не апынуцца ў ролі адказчыка? Падзеі, што розгорваліся далей, папвердзілі гэта.

Рэмбрант.
«Польскі шляхціц». (1637 г.)

23 красавіка «на двор Нестанаўскі Іванкевічкі» (магчыма, той жа Ванькевічоўскі, указаны вышэй Томашам Радзімскім у яго заяве ў суд) прыехалі судзібныя чыноўнікі, каб зафіксаваць акт перадачы адной трэці маёнтка ў валоданне Яну Паўлавічу Дунаю за пазыку 1673 коп літоўскіх Яну Анфаравічу. Як падкрэслілі чыноўнікі, з боку Яна Анфаравіча і яго жонкі Марыны Мікалаеўны Катлоўны ніякіх перашкод чынена не было, але адно, што прасілі высяленцы, адкласці іх пераезд да святак, якія будуць 3 чэрвеня, і каб пабудовы не рушылі.

24 красавіка Ян Паўлавіч Дунай учыніў наезд на двор Нестанаўскі, якім валодала сястра Анфаравічаў Багдана. Новая бяда абрынулася на сям'ю Анфаравічаў. 25 красавіка паступіла заява ў суд Міхайлы і Пятра Анфаравічаў, што іх брат Ян Анфаравіч памёр ад ранаў, нанесеных яму Томашам Радзімскім. Магчыма, што з ліквідацый уладання маёнткам Нестанаўскім і наездом Яна Дуная, у Яна Анфаравіча пагоршыўся стан здароўя.

Гэтыя падзеі падштурхнулі братаў Анфаравічаў распачаць актыўныя дзеянні супраць іх ворагаў – Яна Паўлавіча Дуная і Томаша Радзімскага.

У панядзелак, 5 траўня, возным (службовая асоба з мясцовай шляхты, які ўручаў позвы і выконваў абавязкі следчага і судовага выканаўцы) быў агледжаны двор маёнтка Белае, на які 30 красавіка зрабіў наезд Міхайла Пятровіч Анфаравіч. Аб падзеях таго дня сведчыла вознаму жонка Томаша Радзімскага Кацярына Балоцка:

– Я выйшла і стала перад дзвярмі і ўбачыла гвалт вялікі. Прасіла, каб пан Міхайла Анфаравіч угаманіўся. А ён, мяне ўбачыўшы, стрэліў з ручніцаў. Кулька трохі галавы не закрунула, у сценку трапіла.

Возны агледзеў двор і зафіксаваў, што дошкі ў варотах парубаны і прабітыя кулямі ручніцаў. Адзначыў і дзве кулі ў сцяне сяней пубач дзвярэй. Магчыма, яны і прызначаліся Кацярыне ад ручніцаў Анфаравіча. У каморы быў збіты і паранены, па словах Кацярыны, слуга Іван Охрымавіч. Тамсама зламаны замок. Былі пералічаныя і захопленыя ў Томаша Радзімскага розныя рэчы і каштоўнасці: шкатулка з грашмыма і лістамі з запісамі грашовых абавязкаў на 200 талераў, кубкі срэбраныя, рэчы «насільныя».

У ноч на 9 траўня, з панядзелка на аўторак, на вёску Слабада баярына Сцяпкевіча быў зроблены наезд з разбоем, учынены Пятром Пятровічам Анфаравічам з узброенымі слугамі. Яны паграбілі маёмасць Сцяпкевіча і яго слуг.

На наступную ноч, 10 траўня, Міхайла Анфаравіч наехаў на «двор шляхеці Рудзевічы над рэчкаю Узлою». Аб чым у Менскім судзе засведчаная скарга Яна Паўлавіча Дуная. І што асабліва важна. Ян Дунай указаў, якія рэчы забраў Анфаравіч: торбу з некаторымі лістамі, справамі яму належнымі і ліст пана Анфаравіча, дадзены Дунаю з запісам пазыкі 80 коп літоўскіх з пячаткамі і подпісамі яго рукі і знакамітых людзей. Другі ліст Яна Анфаравіча, нябожчыка, на 25 коп грошаў з подпісам яго і пячаткай. Далей ідзе пералік жывёлы і прадметаў, якія Анфаравіч направиў да свайго двара Запольскага ў павеце Менскім.

Пятро РУСАЎ

(Заканчэнне будзе)

Верасень

22 – Беларуская драматычная студыя (Масква; 1921) – 100 гадоў з дня заснавання.

23 – Дзмітрыеў Міхаіл Апанасавіч (1921, Кармянскі р-н – 2001), вучоны ў галіне педагогікі, заслужаны настаўнік Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

23 – Якубовіч Павел Ізотавіч (1946), журналіст, выдавец, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, лаўрэат прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне» (2006), выдатнік друку Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

24 – Незабітоўскі (Незабытоўскі) Станіслаў Прэцлаў (1641, Навагрудскі р-н – 1717), мемуарыст, дзяржаўны і гаспадарчы дзеяч – 380 гадоў з дня нараджэння.

25 – Мемарыяльны комплекс «Брэсцкая крэпасць-герой» (Брэст; 1971), лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2014) – 50 гадоў з дня адкрыцця.

27 – Ждановіч Ірына Фларыянаўна (1906 – 1994), актрыса, народная артыстка Беларусі – 115 гадоў з дня нараджэння.

29 – Лабацэўская Вольга Аляксандраўна (1951), мастацтвазнаўца, этнолаг – 70 гадоў з дня нараджэння.

29 – Смоліч Аркадзь Антонавіч (1891, Клічаўскі р-н – 1938), вучоны ў галіне эканомікі, сельскай гаспадаркі, картаграфіі, геаграфіі, адзін з заснавальнікаў НАН Беларусі, аўтар першага падручніка «Геаграфія Беларусі» – 130 гадоў з дня нараджэння.

30 – Гілевіч Ніл Сымонавіч (1931, Лагойскі р-н – 2016), паэт, літаратуразнаўца, фалькларыст, перакладчык, грамадскі дзеяч, народны паэт Беларусі, заслужаны дзеяч навукі Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Янкі Купалы (1980) – 90 гадоў з дня нараджэння.

30 – Шміт Ота Юльевіч (1891, Магілёў – 1956), вучоны ў галіне матэматыкі, астраноміі, геофізікі, падарожнік, дзяржаўны дзеяч, акадэмік АН СССР, АН Украіны, Герой Савецкага Саюза (1937) – 130 гадоў з дня нараджэння.

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 34

Уздойж: 1. Восем. 6. Розум. 9. Чалавек. 10. Ромб. 11. Плод. 12. Граматыка. 14. Есаул. 17. Сінус. 19. Клас. 20. Егер. 23. Іжыца. 24. Алекс. 27. Настаўнік. 32. Пяро. 33. Твар. 34. Педагог. 35. Слова. 36. Песня.

Упоперак: 1. Верасень. 2. Сям'я. 3. Вада. 4. Зара. 5. Веды. 7. Зала. 8. Мудрасць. 13. Ку. 15. Акуляры. 16. Лексіка. 17. Солейка. 18. Насенне. 21. Клінапіс. 22. Гісторыя. 25. Па. 26. Арго. 28. Свет. 29. Арат. 30. Неон. 31. Квас.

«Капыль, Капыль! Маё мястэчка...»

Сёлетняй сталіцы Дня беларускага пісьменства

Уздойж

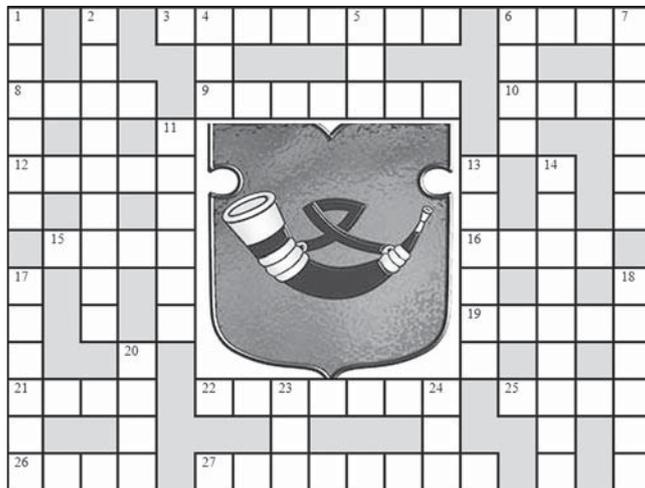
3. Мікола Паэт-гуманіст і асветнік эпохі Адраджэння, аўтар помніка беларускага пісьменства «Песня пра зубра»; паводле адной з версій, нарадзіўся ён на Капыльшчыне. **6.** «Ляжа ... уснапок, // Стане матлік, кружок». З верша Янкі Купалы «Зажынкi»; свята Дажынкi ў Беларусі адзначалі 28 жніўня. **8.** Смех сіле ... (прык.). **9.** ... Малевіч. Імя сусветна вядомага мастака-авангардыста, аднаго з заснавальнікаў супрэматызму, філосафа, педагога, які, паводле адной з версій, нарадзіўся ў 1878 годзе ў Капылі; пасля нараджэння сына яго бацька Севярын пераехаў у Кіеву. **10.** Рэзкі сухі гук. **12.** «Капыль, Капыль! Маё мястэчка, // Вялікай Міншчыны ...». З верша «Капыль» Цішкі Гартнага (З. Жылуновіча), паэта, дзяржаўнага і грамадскага дзеяча Беларусі, ураджэнца Капыля, дзе яму ўстаноўлены помнік; у Мінску ёсць вуліца імя З. Жылуновіча і імя Цішкі Гартнага. **15.** У старажытнагрэчаскай міфалогіі герой, правадчы арганаўтаў. **16.** Распазнавальны знак горада, дзяржавы; Капыль атрымаў ... разам з магдзбургскім правам у 1652 годзе. **19.** Беларускі сатырычны часопіс, у стварэнні і выданні якога прымалі актыўны ўдзел ураджэнцы Капыльшчыны Анатоль Астрэйка і Кузьма Чорны; сёлета часопіс адзначае 80-гадовы юбілей. **21.** «Любіце кнігу, яна – крыніца ведаў і навукі, ... для душы». Ф. Скарына. **22.** Назва літаратурнага аб'яднання, што існуе пры Капыльскай раённай бібліятэцы імя А. Астрэйкі. **25.** Галіна дзейнасці (перан.). **26.** «Капыльская зямля, Капыльская зямля, // Ты – ... беларускага янка». З верша капыльскага паэта Міколы Майсюка «Капыльская радзімая зямля». **27.** Адна з прафесіяў беларускага

паэта, урача, вучня Г. Галілея Данілы Набароўскага, які ў пачатку XVII стагоддзя жыў у Капылі.

Упоперак

1. «Капыльская...». Краязнаўчае выданне даведкачага характару аб гісторыі горада і лепшых прадстаўніках Капыльшчыны. **2.** Імя вядомай случкай княгіні, пад кіраўніцтвам якой непадалёк Капыля ў 1506 годзе было ўшчэнт разбітае войска крымскіх татар. **4.** Пахлажа, што перавозіцца на спіне жывёлы. **5.** ... седакоў – не воз, абы конь вёз (прык.). **6.** «Каб жыта ў полі // Трубыю вілося, // А ў хаце каб ... // Кубламі вялося». З верша «Бывайце здаровы» паэта-песенніка, ураджэнца Капыльшчыны Адама Русака. **7.** «Край мой там, дзе спелы колас, // За паклонам б'е ...». З верша «Мой край» паэта Аляксея Гурло, які разам з Цішкам Гартным удзельнічаў у выданні ў Капылі часопісаў «Зара», «Голас нізу», «Вольная думка». **11.** «Мая родная мова – ..., // Праз якое я згледзеў юнацтва». З верша Тацяны Дзям'янавай «Мая родная мова – калыска». **13.** Жыллё звера. **14.** Тая, хто пячэ пірагі. **17.** Кніга ці фільм з зямляным дэтэктыўным сюжэтам. **18.** Тое, што з'яўляецца гонарам (перан.). **20.** Лета для душы, ... – для здароўя (прык.). **23.** Прамова без прыказкі, што ... дзе солі (прык.). **24.** Волкі з пераможнай інтанцацыяй.

Склаў Лявон ЦЕЛЕШ

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

РАБОЧЫ ФАЛЬКЛОР – вуснапаветная творчасць рабочых, што адлюстроўвала іх светапогляд, побыт і жыццё. Найбольшае пашырэнне атрымаў у эпоху капіталізму. Да рабочага фальклору належалі таксама фалькларызаваныя творы літаратурнага паходжання (песні і вершы прафесійных аўтараў пра нялёгкае жыццё працоўных), якія шырока выконваліся ў асяроддзі рабочых. Рабочы фальклор узбагаціў агульнанародную паэтычную спадчыну новымі ідэямі, тэмамі і вобразамі, ён стаў новым этапам у развіцці народнай вуснапаветнай творчасці. Фальклор рабочых Беларусі цесна звязаны з традыцыйнымі жанрамі беларускага фальклору: у казках і песнях ствараліся малюнкi катаржнай працы на панскіх броварах, у кузнях, на цукровых заводах, на будаўніцтва

чыгункі. Значны ўплыў на развіццё рабочага фальклору Беларусі зрабілі рэвалюцыйныя песні, прафесійная літаратура, а таксама песні рускіх і ўкраінскіх рабочых.

Асноўныя жанры рабочага фальклору – песні, частушкі (значна радзей сустракаліся творы аповядальных жанраў – вусныя сказы, анекдоты). У многіх песнях паўстае вобраз знясіленага працаў рабочага, які ў ўмовах капіталістычнага грамадства асуджаны на пакутлівае бязрадаснае жыццё. Праўдзівая карціна побыту рабочых створаная ў песні «Жыццё маё нялёгкае», запісаная ў Нова-Барысаве. Там жа была запісаная песня «Нас сагналі сюды», якая расказвае пра гаротнае жыццё і катаржную працу беларускіх рабочых-ганчароў. Пашырэння былі на тэрыторыі Беларусі шахцёрскія песні

і прыпеўкі, якія прыносілі беларускія рабочыя з шахтаў Данбаса, песні пра сасланых на сібірскую катаргу («Не па ўласнай мы ахвоце»), песні адыходнікаў (напр., веліжскіх слаўшчыкаў) і інш. творы. Сярод мастацкіх вобразаў, створаных у рабочых песнях, адметны вобраз дзяўчыны-работніцы з яе цяжкім, часам трагічным лёсам (шчырым спачуваннем дзяўчыне прасякнутая песня «Не судзіце мяне, дарогія»). Вобразам рабочага, дзяўчыны-работніцы проціпастаўленыя прагна, жорстка прыгнятальнікі ды іх памагатыя. Значнае месца ў рабочым фальклору займалі сатырычныя творы, што выкрывалі эксплуатацый, перадавалі зняважлівае стаўленне рабочых да заводскай адміністрацыі (часам яны былі накіраваныя супраць канкрэтных асобаў). Разам з тым сатырычныя творы не абмяжоўваліся мясцовымі тэмамі і ў сваім палітычным гучанні ўзнімаліся да крытыкі тагачаснага ладу і царскага ўрада («Мікалай віном гандлюе»).

РАБІНАВАЯ НОЧ – навальнічная ноч, якая абавязкова чакаецца ў канцы лета (у Спасуюку, паміж Ілём ці Барысам і вялікай Прачыстай

або паміж вялікай і малой Прачыстымі). Называлася таксама арабінавая ноч, вераб'іная ноч. На працягу ўсёй рабінавай ночы неба сатрасаюць грывомты, бліскаюць маланкі, ліе праліўны дождж, дзьме страшэнны вецер, узнікаюць вихоры. Згодна з народнымі повер'ямі ў гэтую ноч з пекла на свет выходзілі ўсе злыя сілы, якія нібыта спраўлялі сваё галоўнае гадавое свята. Паводле адных меркаванняў, у рабінавую ноч рознае нечысцё страшыла хрышчоных людзей, паводле другіх – наадварт усе стыхіі прыроды дзічаліся, каб знішчыць нячыстую сілу, што распалілася пасля Купалля за лета і бясконца шкодзіла людзям. Кожны забіты ці пакалечаны ў гэтую ноч перуном лічыўся нядобрым чараўніком. Каб маланка не спаліла хату ці іншыя збудаванні, у рабінавую ноч вывешвалі непамыты велікодны абрус, у некаторых мясцінах пад страху прывязвалі чырвоныя ніткі. На Палесці верылі, што ад моцнай буры ў гэтую ноч рабочыкі разлятліся па ўсім лесе і да самага такавання жылі па адным. Лічылася, што навальніца ў рабінавую ноч нібыта патрэбная для паспявання ягадаў на рабіне, калі ж ягады не спелі – чакалі благага заканчэння лета і халоднай восні.